

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта редовна сесия

10 заседание, събота, 10 ноемврий 1917 година.

(Открито отъ подпредседателя д-ръ И. Момчиловъ въ 10 ч. и 30 м. прѣди пладне.)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля г. секретаря да прѣвери присѣтствующигъ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь д-ръ В. Черневъ: (Прочита списъка. Отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Марчо Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Тефикъ х. Ахмедовъ, Иванъ Багаровъ, Христо Божички, Константинъ Бозвелиевъ, Александъръ Ботевъ, Стоянъ Божковъ, Панко Вангеловъ, Георги Генковъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Атанасъ Германски, д-ръ Александъръ Гиргиновъ, Петъръ Даскаловъ, Александъръ Димитровъ, Георги Димитровъ, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Станчо Доневъ, Иванъ Желевъ, Сотиръ Календеровъ, Андрей Коновъ, Добри Кротневъ, Дамянъ Лихарски, Коста Лулчевъ, Александъръ Малиновъ, Яковъ Матакиевъ, Никола Мушановъ, Тодоръ Митевъ, Никола Наумовъ, Велю Недѣлковъ, Тодоръ Ноевъ, Тодоръ Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Георги Поповъ, д-ръ Кирякъ Провадалиевъ, Христо Радойковъ, Александъръ Радоловъ, Христо Славейковъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Константинъ Торлаковъ, Якимъ Ушевъ, Никола Харлаковъ, Хишо Христовъ, Хюсни Хюсеиновъ, Асѣнъ Цанковъ, Крумъ Чапрашиковъ, Стоянъ Чешмеджиевъ, Атанасъ Черневъ и Христо Янковъ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Отъ 244 народни прѣдставители отсѣтствуватъ 49; има налице 195. Има нужното число. Обявявамъ заседанието за открито.

Постѣпили сѣ заявления за отпуски:

Плѣвненскиятъ народенъ прѣдставитель г. Бешко Дуновъ моли по важни домашни причини да му се смѣтатъ днитѣ 5 и 6 т. м., прѣкарани въ отпускъ. Прѣдседателството е съгласно.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставитель г. Коста Лулчевъ моли по домашни причини да му се разрѣши 1 день отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Търновскиятъ народенъ прѣдставитель г. Адрей Коновъ моли по домашни причини да му се разрѣши 1 день отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Тефикъ х. Ахмедовъ моли да му се разрѣши 10 дни отпускъ. Прѣдседателството му разрѣшава.

Русенскиятъ народенъ прѣдставитель г. Александъръ Радоловъ моли да му се разрѣши отпускъ за 9 т. м. Прѣдседателството му разрѣшава.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставитель г. Добри Кротневъ моли да му се разрѣши 2 дена отпускъ за 9 и 10 т. м. Прѣдседателството му разрѣшава.

Постѣпило е питане отъ народния прѣдставитель г. Георги Стоиловъ къмъ г. министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Прѣписъ отъ това питане ще се даде на г. министра и, когато бѣде готовъ, ще отговори.

Постѣпили сѣ двѣ запитвания. Едното отъ народния прѣдставитель г. Константинъ Досевъ, другото отъ г. Христо Гендовичъ. Първото е отправено къмъ г. министъръ-прѣдседателя и министра на вѣтрѣшнитѣ работи, а второто — къмъ г. министра на войната. И двѣтъ се отнасятъ до нѣкои нередовности въ Дирекцията на прѣхраната. Тия запитвания въ прѣписъ ще се изпратятъ на г. г. министритѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Не е лошо да ги прочетете. Особено за редакцията на второто се интересувамъ, ако е написана отъ автора.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Знамъ, г. Сакаровъ, че се интересувате, но прѣдседателството не желае да Ви направи това удоволствие.

Постѣпило е сѣщо така заявление отъ парламентарната група на Работническата социалъ-демократическа партия съ следното съдържание:

„Молимъ нареждането на бюрото на Камарата да бѣдатъ възобновени внесенитъ отъ социалъ-демократическата парламентарна група въ миналата редовна сесия законопроекти: за инспекцията на труда и за измѣнение закона за градскитѣ общини, като се раздаватъ наново на народнитѣ прѣдставители и се поставятъ на дневенъ редъ“.

Прѣдседателството ще направи потребното.

Минаваме на въпроса, поставенъ на дневенъ редъ: трето четене законопроекта за измѣнение и допълнение чл. 292 и пр. отъ закона за народното просвѣщение.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь: д-ръ В. Черневъ: (Чете)

„ЗАКОНЪ

за измѣнение и допълнение на членове 292, 293, 294, 305, 316, 318, 333, 335, 336, 337, 339, 340 и 343 отъ закона за народното просвѣщение.

Къмъ чл. 292 се прибавя: е) Медицински факултетъ, който се открива отъ 1 януарий 1918 г. Тоя факултетъ има слѣднитѣ науки и катедри:

медицинска зоология и сравнителна анатомия 1 к.;
медицинска ботаника 1 к.;
медицинска физика 1 к.;

медицинска химия 1 к.;
анатомия на човѣка 1 к.;
хистология и ембриология 1 к.;
физиология 1 к.;
обща патология и патологическа анатомия 1 к.;
патологическа физиология и експериментална медицина 1 к.

бактериология и серология 1 к.;
фармакология и терапия 1 к.;
вътрѣшна патология и пропедевтика 1 к.;
вътрѣшна клиника 1 к.;
хирургия и оперативна медицина 1 к.;
хирургическа клиника 1 к.;
ортопедия и механотерапия 1 к.;
гинекология и акушерство 1 к.;
дѣтски болести 1 к.;
кожно-венерически болести 1 к.;
очни болести 1 к.;
ушни, носови и гърлени болести 1 к.;
нервни болести и психиатрия 1 к.;
хигиена и социална медицина 1 к.;
военна хигиена и санитарна администрация 1 к.;
сѣдебна медицина 1 к.

Забѣлѣжка а. За наукитѣ: медицинска зоология и сравнителна анатомия, медицинска ботаника, медицинска физика и медицинска химия, ако се изучаватъ въ физико-математически факултетѣ, не ще се откриватъ особни катедри.

Първата алинея отъ чл. 293 се измѣнява така: Нови факултети и катедри се отварятъ по законодателенъ редъ.

Въ сѣщия членъ алинея втора се заличава.

Къмъ чл. 294 се прибавя слѣдъ лаборатории: „клиники“

Забѣлѣжката къмъ чл. 305 става втора, а прѣдъ нея се прибавя:

Забѣлѣжка а. При отваряне на новъ факултетъ, слѣдъ като се назначатъ по прѣпорѣка на надлежната комисия (чл. 316) опрѣдѣлено число професори, послѣднитѣ избиратъ измежду си едного за деканъ и се конституиратъ въ факултетенъ съвѣтъ, слѣдъ което комисията прѣстава да съществува.

Конституирането на факултетния съвѣтъ за агрономически факултетъ става, слѣдъ като се назначатъ трима професори, а за медицинския — слѣдъ като измежду назначенитѣ професори броятъ на професоритѣ отъ българска народност достигне 10.

Въ чл. 16 слѣдъ първата алинея се прибавя слѣдната нова алинея:

При отваряне на нови факултети опрѣдѣленото число професори за конституирането на факултетния съвѣтъ се избиратъ отъ Академическия съвѣтъ по прѣпорѣка на една комисия, съставена отъ специалисти и прѣдседателствуваща отъ титуляръ на сродна катедра отъ съществуващитѣ факултети, която (комисия) се избира отъ Академическия съвѣтъ и се утвърждава отъ министра на народното просвѣщение, който и опрѣдѣля прѣдседателя ѝ, когато професоритѣ сѣ двама. Така избранитѣ професори се назначаватъ съ указъ. Членовеѣ въ комисията сѣ: 3 (2 специалисти и единъ титуляръ на сродна катедра) за агрономическия факултетъ и 7 (5 специалисти и 2 титуляри на сродни катедри) за медицинския. Специалиститѣ за комисията на медицинския факултетъ се избиратъ отъ Академическия съвѣтъ измежду прѣдставенитѣ отъ Върховния медицински съвѣтъ 8 лица.

Алинея втора на чл. 316 става трета и се измѣнява така: Частнитѣ доценти се избиратъ по начина, посоченъ въ алинея първа на този членъ, но се назначаватъ съ заповѣдъ отъ министра на народното просвѣщение.

Къмъ чл. 318 се прибавя нова алинея:

При конкурса за заемане катедритѣ на медицинския факултетъ се взима прѣдъ видъ само научната или клиническата дѣйностъ на кандидатитѣ.

Втората алинея на чл. 333 се измѣнява така:

Университетскиятъ курсъ по медицина трае 12 семестри, а по всички други специалности въ факултетитѣ — осемъ семестри.

Въ чл. 335 слѣдъ думитѣ „по всѣка специалностъ“ се прибавя: „освѣтъ по медицина“.

Къмъ сѣщия чл. 335 се прибавя нова алинея: Университетскиятъ курсъ по медицина се завършва съ 6 университетски изпита, държани въ края на всѣка академическа година по особенъ правилникъ.

Въ чл. 336 забѣлѣжката става I, а слѣдъ нея се прибавя нова:

Забѣлѣжка II. Степенъ докторъ по медицина получава този, който е завършилъ 6-годишния курсъ и е положилъ съ успѣхъ всички университетски изпити по медицина.

Къмъ втората алинея на чл. 337 слѣдъ думата: „агрономическиятъ“ се прибавя: „медицинскиятъ“.

Къмъ чл. 339 се прибавя: „Забѣлѣжка. Въ медицинския факултетъ слушатели не се допускатъ“.

Къмъ първата алинея на чл. 340 се прибавя:

Числото на студентитѣ, както и онова на студенткитѣ, по медицина се опрѣдѣля всѣка година по рѣшение на Академическия съвѣтъ, одобрено отъ Министерството на народното просвѣщение съ огледъ къмъ държавнитѣ нужди.

Къмъ чл. 343 слѣдъ първата алинея се прибавя слѣдната втора алинея:

Студенти по медицина отъ чуждестранни университети се приематъ, само ако има свободни мѣста слѣдъ записването на мѣстнитѣ студенти“.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да си вдигнатъ рѣжката. Мнозинство.

Съ това се изчерпва дневниятъ редъ за днешното заседание.

Прѣдседателството, по причина, че нѣма работа.

Д-дъ Н. Сакаровъ: Една дума прѣди това искамъ да кажа.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Имате думата.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Азъ мисля, че поне има работа по интерпелациитѣ, които сѣ подадени. Прѣди нѣколко дена азъ подадохъ една интерпелация до военния министъръ относително убийството на единъ човѣкъ въ комендантството въ София. Не зная, дали г. военниятъ министъръ е увѣдоменъ и кога мисли да отговори. Освѣтъ това, трѣбва да се опрѣдѣли и день отъ Народното събрание за отговоръ. То е много важенъ въпросъ.

Послѣ има двѣ интерпелации: за цензурата и за военнитѣ цѣли на България.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Военнитѣ цѣли, като подпишемъ договора, тогава ще ги видите.

К. Пастуховъ: Ще ги кажете най-напрѣдъ и тогава.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще ги кажа на българския народъ, а не на Пастухова.

К. Пастуховъ: Българскиятъ Парламентъ, това е народътъ. Трѣбва да чуе и насъ. Затова е Парламентътъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Стоянъ Костурковъ.

С. Костурковъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко прѣдложението, което слага тукъ г. прѣдседателствующиятъ, е мотивирано съ туй, че нѣмала работа Камарата сега, затуй трѣбвало да се прѣустановятъ засѣданията. Ако г. прѣдседателствующиятъ сериозно говори това, азъ мисля, че той е най-малко въ заблуждение, да не кажа други по-силни думи. Камарата има работа и има извънредно много работа. Прѣди всичко Народното събрание се събра на извънредна сесия, за да разгледа нѣкои въпроси, отлагането на които въ никой случай не трѣбва да става. Три интерпелации, както ви е известно, сѣ депозирани въ бюрото, отъ които само една бѣше обсъждана и разгледана. Оставатъ още двѣ. Тия двѣ интерпелации не сѣ отъ малка важностъ, за да не бѣдатъ поставени на дневенъ редъ. По всѣка една отъ тѣхъ народното прѣдставителство, а прѣди всичко тия, които сѣ ги депозирали и подписали, ще трѣбва да се изкажатъ. Това е една работа, която ще ни отнеме твърдѣ много врѣме и която работа ни се налага, защото положението, което се създава и което се създадено отдавна въ България за печата, е нетърпимо, както знаете всички. Нашето общество не знае абсолютно нищо отъ това, което се върши дори тукъ, въ Народното събрание, та негли да бѣде освѣдомено по общото положение на страната. Причина на туй е безогледната цензура, която твърдѣ рѣжката на всичко, което се пише въ нашитѣ вѣстници. Другата интерпелация, за цѣлитѣ на войната, които има България, е тоже не по-малко важна отъ онази по цензурата. И по тази интерпелация ние, които сме я написали, не сме имали за задача да излагаме интереси.

ситъ на държавата и на нашето племе, а сме имали и имаме за целъ да се хвърли колкото е възможно по-голяма свѣтлина върху цѣлитъ, които България прѣсѣлѣдва съ войната, за да може да се послужи на дѣлото на мира. Това е, най-късо казано, по тия двѣ интерпелации. Но не сѣ само тия интерпелации, които сѣ депозирани на нашето бюро; има и други интерпелации, има и други питання, има и питання, които тепърва ще се сложатъ. Сѣщо има и законодателни прѣдложения, направени отъ нѣкои народни прѣдставители, има прѣдложения, които сѣ подновени, има прѣдложения, които ще бждатъ направени, едно отъ които е моето прѣдложение за увеличаване инвалиднитъ пенсий, защото съ 25—30 л. инвалидитъ не могатъ да си купятъ хлѣбъ. Слѣдователно, има маса работи. — Ами ние забравихме войнишкитъ сѣмейства. Прѣдложението за войнишкитъ сѣмейства е подновено и слушамъ, че щѣло да се внесе измѣнение на закона за подпомагане на войнишкитъ сѣмейства. Кога ще бжде това? Защо досега не бѣше приготвенъ този законопроектъ и да бжде депозиранъ прѣдъ насъ да го разгледаме. Ами законътъ за данъка върху печалбитъ прѣзъ врѣме на войната, за който се съобщи въ тронното слово, кога ще го разгледаме? Ами че тѣзи въпроси, г. г. народни прѣдставители, сѣ отъ извънредна важностъ за страната. Нима ние сме свършили всичко, за да си отидемъ? Нѣма ли, слѣдователно, работа Народното събрание? Бюджетитъ за 1918 г., доколкото ми се простиратъ свѣдѣнията, ще бждатъ сѣщитъ, които бѣха за 1917 г. и тѣ се прѣпечатватъ въ Държавната печатница. Не можемъ ли ние, докато свършимъ работата, която изброихъ, да получимъ бюджетитъ и да захванемъ слѣдъ това тѣхното обсъждане, или ще караме както миналата и по-миналата година: ще си даваме ваканции, а, когато наближи 1 януарий, ще работимъ денъ и нощъ, за да прѣтупаме бюджета тѣй, както на нѣкои се иска. Г. г. народни прѣдставители! Сѣгласете се, че ние не само не сме се уморили, но не сме захванали достатъчно да работимъ и, ако ние днесъ безъ сериозни причини, повтарямъ, прѣстановимъ засѣданията, едно едничко убѣждение ще се сложи въ срѣдата на българското общество, и то е: народнитъ прѣдставители се събраха на извънредна сесия, казаха по нѣкоя и друга дума по прѣхраната, стояха 2 минути и половина на редовна сесия, колкото да гласуватъ увеличаване на своитъ дневни, и слѣдъ туй прѣстановиха засѣданията, за да си отидатъ по домоветъ да почиватъ отъ продължителната почивка и да ядатъ голѣмитъ суми, които се получаватъ отъ своитъ увеличени дневни. Това не желая да се сложи въ умоветъ на свѣстѣта на българското гражданство. Азъ моля правителството, моля и прѣдседателството да оттегли прѣдложението си и да продължимъ своята работа. Повтарямъ и подчертавамъ, че не само не сме се уморили, но ние още не сме се увлѣкли въ своята работа, която е толкова грамадна, че нѣма да ни стигне и 28 мартъ, ако дѣйствително искаме да бждемъ хора на труда, да защитаваме интереситъ на страната. Ако г. министъръ-прѣдседателъ има други съображения, нека ги каже. Той каза, че нѣкакви договори ще бждатъ подписани. Ние сѣ нашитъ засѣдания нѣма да попрѣчимъ на нашето правителство да сключва договори, но тия договори трѣбва да дойдатъ тукъ. Защото военни конвенции, каквито е имало, ние сте ги сключили отдавна, още въ 1915 г., прѣди почването на войната. А сега какви договори има да сключавате, кажете: миренъ договоръ ли, другъ ли договоръ? Ние сме тѣкмо за това тукъ. На българския народъ, казва министъръ-прѣдседателъ, ще кажемъ. Че ние какво сме? Ние сме прѣдставители на българския народъ, ние всички тукъ, ние сме българскиятъ народъ.

Нѣкой отъ дѣсницата: И ние.

С. Костурковъ: Сега българскиятъ народъ е подъ знамената, но и тогава, когато не е подъ знамената, а вътрѣ въ страната, въ държавата и тогава сме негови прѣдставители. Най-напрѣдъ се казва на прѣдседателството на народа, а отъ тукъ ще отиде това, което се е казало, въ самия народъ. Защото самъ народътъ не рѣшава въпроситъ, ние, неговитъ пълномощници и избраници, рѣшаваме държавнитъ и народни въпроси. Ето защо нѣма нито единъ сериозенъ мотивъ, споредъ мене, който да ни кара да искаме прѣстановяването на нашитъ засѣдания; напротивъ, сѣществуватъ налице най-сериозни мотиви да продължимъ засѣданията и дори да имаме засѣдания не споредъ правилника, а всѣки денъ — толкова много работа има днесъ. Ние виждаме обратното въ другитъ държави: парламенти, които не засѣдаватъ перманентно, продължаватъ своитъ засѣдания. Ние правимъ обратното: тогава дори, когато сме въ редовна се-

сия, искаме да прѣстановимъ засѣданията. На какво ще заприлича това? На мене и на моитъ другари ще тежи на свѣстѣта, че, когато нашитъ братя и синове се биятъ, ние си даваме ваканции, вмѣсто да мислимъ за тѣхнитъ жени и дѣца и за цѣла България. Не е само правителството, което ще мисли, защото и ние искаме да мислимъ, защото сме длъжни и сме въ правото си да мислимъ.

Ето защо накрая ще кажа: засѣданията не трѣбва да се прѣстановяватъ а трѣбва да се продължатъ и, ако ние рѣшимъ да ги прѣстановимъ, ние най-енергично издигаме своя протестъ противъ всѣко такова ваше рѣшение, което, може би, въ частно засѣдание сте взели.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Михаилъ Такевъ.

М. Такевъ: Г. г. народни прѣдставители! И азъ се присѣдинявамъ къмъ протеста на прѣдседателя на Радикал-демократическата партия за вдигане засѣданията на Народното събрание.

Нѣкой отъ дѣсницата: Вие бѣхте 20 дена въ Швейцария.

М. Такевъ: Въ тия сѣдбоносни врѣмена, които прѣживява цѣлиятъ свѣтъ изобщо и България въ частностъ, на г. министъръ-прѣдседателя се отправи едно писмо отъ опозицията, въ което му се каза, че сега е врѣме, когато народното прѣдседателство да бжде постоянно въ контактъ съ правителството, за да може да се обсъждатъ всички евентуални въпроси, които ще се повдигатъ по поводъ събитията, които прѣживяваме. И затуй се искаше свикването на извънредна сесия. Министъръ-прѣдседателъ намѣри, че всичко това е умѣстно и своеврѣменно, и Камарата, както знаете, се свика на извънредна сесия, която на 28 октомврий се слѣ съ редовната сесия. Засѣдаваме само нѣколко дена оттогава насамъ, и сега искатъ да се вдигнатъ засѣданията не зная за колко врѣме. Азъ ви увѣрявамъ, че това ще направи най-грозно впечатление и въ страната, и на фронта. Защото, когато въ парламенти въ цѣль свѣтъ се държатъ дълги и широки рѣчи, когато правителствата обсъждатъ заедно съ народнитъ прѣдседателства всички сериозни въпроси, повдигащи се днесъ въ разнитъ парламенти и даващи отгласъ на това, което се иска въ този или онзи парламентъ, тѣкмо въ това врѣме ние си даваме ваканция, отиваме си у дома и оставяме правителството само то да разрѣшава тия сѣдбоносни за страната въпроси. Азъ не съмъ съгласенъ съ министъръ-прѣдседателя, че той ще върши каквото намѣри за добрѣ, а свършеното ще съобщи на българския народъ. Че тогава, значи, ние сме тукъ излишни, тогава ние не сме българскиятъ народъ, а по нашата конституция, ние сме прѣдставители на българския народъ. Българскиятъ народъ, който е днесъ на фронта, мисли, че тукъ има свои прѣдставители, които се грижатъ достатъчно, енергично за неговитъ интереси и за правата и свободитъ на този народъ, а между това ние чуваме отъ устата на г. министъръ-прѣдседателя, че той нѣма какво да съобщава на прѣдседателитъ, той ще съобщи прѣмо и непосредствено на българския народъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Кога го казахъ това?

М. Такевъ: Нашето управление не е онази непосредствена демократия, дѣто всичко да става съ плебисцитъ на булеварда, на площада. Нашата система е прѣдставителна, ние тукъ прѣдставяваме българския народъ, ние сме избрани отъ него, и всичко, каквото ще стане за негова смѣтка, ще стане отъ тази трибуна и чрѣзъ насъ. Съ нашитъ рѣци ние му турихме милиарди дългове, когато той съ ормъже въ рѣка брани страната. Днесъ намъ се казва: туй, което азъ ще рѣша, може би, за вѣчни врѣмена сѣ писмени договори, това на васъ нѣма да го кажа, а ще го кажа на този народъ, когато се върне въ царството отъ окопитъ. Голѣма погрѣшка, уважаеми г. министъръ-прѣдседателю! Това не става никѣдъ въ свѣта. Вземете нашитъ съюзници — и германскиятъ Райстагъ и австрийскиятъ Райсратъ засѣдаватъ; вземете нашитъ противници, териториитъ на които сѣ театъръ на военни дѣйствия, Франция, напр., дѣто десетъ департамента сѣ окупирани отъ нашитъ съюзници, и тамъ парламентитъ постоянно засѣдава. Така е навсѣкѣдъ. Ние четемъ, че има да се разрѣшаватъ въпроси, научаваме се, че г. министъръ-прѣдседателъ щѣлъ да замине за нѣкъдъ — много добрѣ, нека всички се трудимъ да бждемъ полезни

на отечеството — но това не пречи Парламентът да засъдава. Г. министър-председателят ще отиде, дѣто го викатъ нуждитѣ на държавата, той има деветѣ негови другари, които ще го замѣстватъ достойно на тази министерска маса.

Независимо, г. г. народни прѣдставители, отъ това висше съображение, че засѣданията на Парламента успокояватъ народа — знае се, мисли се, върва се, че въ София има хора, които мислятъ, които се грижатъ, които рѣшаватъ и, слѣдователно, ония, които сѣ на фронта, могатъ да бждатъ спокойни — Но ние имаме и едно чисто практическо съображение. Днесъ имаме 10 ноемврий, а отдавна г. министърътъ на финанситѣ, споредъ закона за отчетността по бюджета, трѣбваше да сезира Камарата съ бюджета. Имамѣ нѣколко законопроекта оповѣстени въ тронното слово, между които и законопроектътъ за данѣка върху печалбитѣ отъ войната. Азъ завчера говорихъ отъ тази трибуна и помолихъ г. министра на финанситѣ, прѣди да си даде Камарата ваканция, да внесе закона за подобрене материалното положение на войнишкитѣ сѣмейства. Увеличихме своитѣ дневни, увеличихме заплатитѣ на чиновницитѣ. Г. министърътъ тогава каза: „Азъ ще сондирамъ моитѣ другари и ще внесе законопроектъ, за да подобря материалното положение на сѣмействата на онѣзи, които сѣ на фронта и които ни даватъ спокойствие да засѣдаваме тукъ“. Нѣщо повече: вчерта се явихме при г. прѣдседателя на Народното събрание всички прѣдставители на опозицията и го помолихме да влѣзе въ споразумѣние съ г. министър-председателя, за да се турятъ на дневенъ редъ интерпелациитѣ, които сѣ вече депозирани, първата — по цѣлитѣ на войната и втората, най-главната — по цензурата, тъкмо тъй, както г. министър-председателятъ е билъ обѣщавалъ на прѣдставилитѣ се прѣдъ него прѣдставители на опозицията прѣди свикването Парламента на извънредна сесия, какво и той намира, че трѣбва да се поприказва, трѣбва да се взематъ нѣкои мѣрки, да се смекчи тази цензура, която лишава българския народъ отъ възможността да чуе и да знае какво се върши за негова смѣтка. Ако всичко това е тъй, ако имаме толкозъ много работа — и законопроекти, и интерпелации, и питання, и пр., менѣ ми се струва, че нѣма защо да се прѣкратяватъ засѣданията на Народното събрание и да отиваме да си почиваме. (Възражение отъ дѣсницата) Тамъ (Сочи дѣсницата) ме опострофиратъ: „Вие отсъствувахте отъ тукъ“. Вѣрно е, азъ отсъствувахъ — бѣхъ въ Швейцария — но азъ не бихъ желалъ който и да е отъ васъ да отсъствува отъ тукъ по сѣщитѣ причини, по каквито азъ отсъствувахъ. Затуй ви моля да не правите апострофи, каквито сѣ недостойни да се правятъ. И вие, които бѣхте тукъ, и азъ, който не бѣхъ тукъ, трѣбва да признаемъ, че, слава Богу, още нищо не сме рѣшили и не сме се уморили, та да си дадемъ днесъ 10—15 дена отпускъ. За какво ще си даваме ваканция? Дайте да работимъ! Иначе ще дойдемъ въ онова положение, както лани: ще дойдатъ бюджетитѣ, ще работимъ денъ и нощъ.

И. Веселиновъ: Както бѣше въ ваше врѣме.

М. Такевъ: Ето вече имаме 10 ноемврий, а на 1 януарий трѣбва да имаме нови бюджети, за да не гласуваме дванадесетини.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще ги имаме, г. Такевъ.

М. Такевъ: Ето защо, по тия съображения най-главно, още единъ пѣтъ подчертавамъ тази мисль: за успокоение на страната вжтрѣ и на фронта нека Камарата засѣдава; тя е успокоителното срѣдство, тя е онзи балсъмъ, който успокоява днесъ натегнатитѣ нерви на фронта и въ страната. По този начинъ ще можемъ да изпълнимъ своя дългъ спрѣмо този народъ, който ни е пратилъ тукъ и който върва въ насъ и затуй стои спокойно и на фронта, и вжтрѣ въ територията.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Георги Кирковъ.

Г. Кирковъ: Г. г. народни прѣдставители! Нашата група сѣщо така не намира, че е умѣстно да се отлагатъ засѣданията на Народното събрание, особено по мотива, който наведе г. прѣдседателствующиятъ, че липсва работа.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Вие не ме оставихте да кажа мотивитѣ. — Главната причина не е тази.

Г. Кирковъ: Менѣ ми се струва, че Парламентътъ има достатѣчно работа, и особено въ тоя моментъ, който сега приживѣваме, който е особено важенъ. Особено сега западнитѣ воюващи държави се стремятъ да влѣзатъ въ контактъ съ парламентитѣ, защото — нека го кажемъ на простъ езикъ — и правителствата започнаха да го оплескватъ. Това се вижда навсѣкѣждѣ. По-близкъ контактъ съ народното прѣдставителство трѣбва

Независимо отъ това, има и друга работа. Внесоха се редъ важни интерпелации, по които ние искаме да чуемъ отговоръ. Мина само една интерпелация, по прѣхраната. Въ сѣщностъ, нищо не излѣзе по нея. Въпросътъ бѣше дали правителството има довѣрие; оказа се, че има деветѣ члена болшинство, но съ това въпросътъ за прѣхраната не получи абсолютно никакво разрѣшение.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Кирковъ! Дълженъ съмъ да Ви заявя, че вината по този въпросъ не е наша, защото тѣзи, които развиха запитването, дадоха обясненията си и се гласува довѣрие.

Г. Кирковъ: Както и да е, въпросътъ е, че по тази интерпелация се взема само едно рѣшение за довѣрие къмъ правителството, но нищо не се направи, за да се внесе извѣстно подобрене въ прѣхраната, и чини ми се, че работата се влошава още повече всѣки денъ. Независимо отъ това, има интерпелация отъ г. Занкова и други още за цѣлитѣ на войната и за мира. Ние бихме желали да чуемъ компетентното, окончателно установено мнѣние на правителството относително цѣлитѣ на войната.

Вънъ отъ това, ние имаме единъ въпросъ много боленъ, много важенъ, въпросътъ за цензурата, който засѣга специално нашата група, защото нашиятъ партиенъ органъ е поставенъ подъ единъ особенъ режимъ. Никой вѣстникъ, никой партиенъ органъ не е поставенъ въ такъвъ режимъ, въ какъвто е поставенъ нашиятъ органъ. Вчерта получихме заповѣдъ да не публикуваме даже нашата малка поща, която имаме въ вѣстника и съ която съобщаваме кой получава вѣстникъ и кой не. Искамъ да кажа, че този режимъ, тази цензура се разви въ единъ абсурдъ, въ една безсмислица. Очевидно, отговорноститѣ и послѣдствията отъ туй трѣбва да тегли самото правителство. Ние не можемъ да оставимъ безъ протести, да минемъ въ мълчание едно особено третиране на една партия въ тази страна. Това е сѣщо така и на фронта. И азъ моля г. министра на войната да ме послуша въ тоя моментъ, че нашата партия и нашиятъ органъ на фронта сѣ поставени въ изключителни условия. Насъ ни прѣслѣдватъ на фронта. Една партия, която е дала нѣколко хиляди души на фронта, които заедно съ другитѣ стоятъ въ окопитѣ, тази партия се третира като нѣщо отдѣлно.

Нѣкой отъ дѣсницата: На фронта нѣма партии.

Г. Кирковъ: Нашиятъ органъ се прѣслѣдва, въпрѣки това, че Главната квартира, която — нека го кажа тукъ — вѣчно трепери за себе си, е дала разпореждане, че вѣстницитѣ сѣ свободни, въ това число и нашиятъ. Нашиятъ вѣстникъ се главно цензурира и, при всичко това, той се прѣслѣдва, прѣслѣдватъ се и тѣзи, които го четатъ. Азъ държа маса факти на възмутително поведение на началници на части, държа факти, които говорятъ, че на фронта Главната квартира развива своя партия. Е добръ, тамъ има и други партии. Ако вашата армия се обърне вече на едно мѣсто, на една арена за борба на партии, добръ, нека се развива тогава като арена на партии. Ние можемъ да поемемъ тая рѣкавица, но мислете вие за послѣдствията.

Нѣкой отъ дѣсницата: Вие не играйте ролята на болшевикитѣ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Кирковъ: Г. прѣдседателю! Недѣйте ме прѣсича, азъ сега ще прѣмина къмъ факти, ако искате!

В. Коларовъ: Бригаденъ командиръ нарече другаря Кирковъ и мене публично прѣдъ войската мерзавци, защото ние сме били социалъ-демократи, искали сме миръ, не сме обичали отечеството и сме били противъ България!

Г. Кирковъ: Е добръ, тоя храбъръ бригаденъ командиръ, ако е кавалеръ и честенъ човѣкъ, да смене формата и да дойде да се бори съ мене, ако има куражъ. Но той, сигурно, е отъ голѣмитѣ страхливци

Искамъ да кажа, че ние не можемъ да търпимъ това поведение, което държатъ Главната квартира и извѣстни началници въ армията. Очевидно, у насъ трѣбва да заговори на фронта чувството на самосъхранение. Създаватъ се всевъзможни басни, че тамъ се билъ образувалъ войнишки комитетъ. Това е една басня, за която нѣматъ никакви доказателства, но тя е вземана като поводъ за прѣслѣждане на нашитѣ другари, които сѣщо така легнаха въ окопитѣ и измрѣха, и продължаватъ още да мратъ на фронта.

И азъ казвамъ, че това е една провокация съ нищо неоправдана, една провокация, която говори, че Главната квартира, че главното военно командуване нѣма прѣдставление, нито чувствуватъ всичката отговорност, която лежи върху него, че това е една хлапешка работа. Защото, ако трѣгне така, ако насъ ни третиратъ като партия, която е вънъ отъ законитѣ, позволете намъ да намѣримъ срѣдства, за да се защитимъ. И ние ще намѣримъ тѣзи срѣдства за защита.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Кирковъ: Не забравяйте въ кое врѣме ние живѣемъ сега. И азъ бихъ молилъ правителството, което носи отговорността, да внуши на главното командуване да не третира отдѣлнитѣ войници като хора на отдѣлни партии. Нашиятъ партиенъ органъ трѣбва сѣщо така да бѣде допустнатъ, както всички органи. Както радославиститѣ стоятъ въ окопитѣ и получаватъ своя вѣстникъ, така сѣщо социалъ-демократитѣ лежатъ въ окопитѣ и трѣбва да получаватъ своя вѣстникъ. Тѣ искатъ своя храна, а не храната, която имъ носи Главната квартира съ своитѣ „Военни извѣстия“ — единъ глупешки вѣстникъ!

Нѣкой отъ дѣсницата: Е-ей!

Г. Кирковъ: Да, да, той не ги задоволява. И азъ мога да ви кажа това отъ името на социалъ-демократитѣ, а има и либерали, и народняци въ армията, които не го четатъ, защото въ него нѣма нищо. Очевидно е, че българскиятъ народъ, повиканъ подъ орѣжие, не прѣстава да бѣде подраздѣлянъ на партии. И тукъ именно е всичката тази — бихъ казалъ — импотентностъ въ нашитѣ военни кръгове, които не могатъ да се проникнатъ отъ това, отъ което е необходимо да се проникнатъ въ една демократическа страна. Българската армия, българскиятъ въоръженъ народъ не е едно стадо овце, което военниятъ началникъ, артистътъ изгърсакъ, останалъ въ това врѣме отъ миналото, да иска тази маса, раздѣлена въ своитѣ политически възгледи, да се приспособи къмъ него. Не, въ демократическата армия главнокомандующиятъ трѣбва да се приспособява къмъ масата, ако иска да я води. Инакъ, той ще дава доказателства такива, каквито се дадоха при Черна, за неумѣние да се приспособишъ къмъ народа, а да искашъ той да се приспособи къмъ тебе, той да мисли, както ти мислишъ. Напротивъ, ти трѣбва да мислишъ, както той мисли, ако искашъ да използвашъ неговата енергия. Това е елементарната истина днесъ въ демократическитѣ армии въ всички страни, която у насъ не се разбира. И главното командуване създава особени партии, особени настроения, особено възмущение или недоволство въ армията; то е, което внася червея на разложението въ армията по едно безумие, по едно неразбиране, което показва днесъ още веднѣжъ, че 1913 г. нищо не ни е научила.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Кирковъ: Азъ бихъ припомнилъ на г. военния министъръ онова врѣме, когато разни полкове се бунтуваха и когато трѣбваше да се поканятъ социалиститѣ да повлияятъ.

В. Коларовъ: И днесъ е сѣщото.

Г. Кирковъ: И днесъ е така, защото има другъ интересенъ фактъ, че голѣма частъ, повечето отъ дѣйствиющитѣ офицери се дърпатъ назадъ, а запасното офицерство се тика напредъ подъ прѣдлогъ, че то може по-добъръ да държи войницитѣ. То може да ги държи, но то ще ги държи тъй, както нему трѣбва.

Ако такава едно поведение се държи и подобна провокация се извършва отъ страна на главното командуване, г. г. министритѣ, които прѣдставляватъ тукъ правителството, трѣбва да бждатъ готови за всевъзможни изне-

нади, може-би, крайно неприятни за васъ. Ние сме повикани отъ законитѣ, тѣ ни задължаватъ да отидемъ на бойното поле. Добъръ, ние отиваме, хиляди наши привърженици, наши избиратели, партийни членове, синдикални членове сѣ днесъ на фронта. Вие нѣмате никакво доказателство, че тѣ сѣжъ постѣпили противъ закона, вие нѣмате никакво доказателство, че тѣ измѣняватъ на фронта; напротивъ, едни отъ тѣхъ легнаха въ черната земя, други стоятъ твърдо на своитѣ позиции. И срѣщу това главното командуване си позволява да оскърбява тѣзи хора, да създава у тѣхъ недоволства, когато тѣ искатъ да четатъ своя органъ!

Друго. За подкрѣпа на нашия вѣстникъ рѣши се да се основе единъ фондъ. Това се посрѣщна съ голѣми симпатии отъ всички наши срѣди на фронта и тукъ, и събира се този фондъ. Това съставя една утѣха, една разтуха на тѣзи войници, които сѣжъ на фронта, както получаването на вѣстника. При тѣзи несгоди, при тази страшна мизерия, при тѣзи изключителни обстоятелства, въ които е поставенъ, войникътъ социалъ-демократъ има една утѣха: да може, като стои тамъ, да чете и слѣди своя органъ. Не, и тази утѣха му отнематъ. Оскърбяватъ го, третиратъ го като говедо! Е добъръ, всичко си има своята граница. Забрани се събирането на фонда. Прѣкрасно. Но не е само това; забраняватъ публикуването на този фондъ въ вѣстника, да не се публикуватъ имена. Почнахме да публикуваме само сумитѣ, които сѣжъ получени, безъ да посочваме лица — и това забраняватъ. Въ „Малки вѣсти“ съобщаваме отъ кой градъ колко е получено — и това не може! Е добъръ, насъ ни третиратъ, г. Радославовъ, като че стоимъ вънъ отъ законитѣ. Ако вие третирате една партия като поставена вънъ отъ законитѣ, значи, не подъ закрилата на законитѣ, тя ще потърси срѣдства, за да защити себе си. Това вие трѣбва да го знаете! И не сме ние, които ще прѣтърпимъ въ случая, когато се върши една несправедливостъ възмутителна. И тая несправедливостъ е продиктувана не отъ разума, а е продиктувана отъ безумие и отъ единъ страхъ. Отъ какво се страхувате? Че, ако е трѣгнала работата на страхуване, тогава по-хубаво разпуснете вие тази армия, като нѣмате вѣра въ нея.

Ето, тѣзи въпроси трѣбва да се разгледатъ. Ние искаме да чуемъ компетентното мнѣние не на нѣкой капитанъ, не на нѣкой полковникъ или на нѣкой генералъ-щабенъ офицеръ или на друго, ние искаме да чуемъ мнѣнието на правителството, какъ гледа то на такова едно явление въ нашия животъ, и какви мотиви го ръководятъ, за да съществува едно подобно дразнене, едно изключително държане на цѣла една партия. Какви сѣжъ тѣзи мотиви — държавни ли сѣжъ или какви? Да чуемъ това, защото — да ви кажемъ — ние вече бактисахме да се разправяме съ генералъ-щабни офицери, защото съ тѣхъ да се разправяшъ, то е да вливашъ вода въ бразна бѣчва — абсолютно нищо не излиза! Не само това, но има друго много характерно нѣщо, че всѣки день има различни настроения. Ние не можемъ да угодимъ на психиката на цензурата. Има, казвамъ, различни настроения: прѣди обѣдъ — едно настроение, слѣдъ обѣдъ — друго настроение. Зависи като че отъ яденето. Да ви кажа друго; цензоритѣ заявяватъ: „Ние сме бактисали да получаваме различни наставления: отъ главното командуване — едно, отъ министъръ-прѣседателя — друго, отъ министра на правосѣдието — трето, и друго нѣкое отъ Дирекцията на прѣхраната“.

Министъръ Х. И. Поповъ: Не е вѣрно. Излѣгали сѣжъ Ви.

Министъръ-прѣседателъ д-ръ В. Радославовъ: (Къмъ Г. Киркова) Ако е имало разпоредено нѣщо отъ мене, то е било въ ваша полза.

Г. Кирковъ: Г. г. народни прѣдставители! Това е сѣщо работа. Постъ иде въпросътъ за мира. Ние искаме да чуемъ мнѣнието на правителството по цѣлитѣ на войната, защото тукъ, изъ обществото и на фронта, се носятъ слухове, говори се за нашитѣ граници, за това-онова, за всевъзможни непотвърдени работи; ние искаме да чуемъ компетентното мнѣние на правителството да каже: „Ето нашитѣ цѣли на войната.“ Ясното, откровеното казване на военнитѣ цѣли има грамадно значение за ония, които сѣжъ въ тила и на фронта, защото, намиратъ ли се войницитѣ подъ впечатлението на всевъзможни новини, очевидно убива се тѣхниятъ духъ. Днесъ въ Русия тѣзи, които водиха токозъ мѣсеци руския войникъ, ще трѣбва въ края на крайщата, прѣди да се сгрмолясатъ, да кажатъ на тоя вой-

никъ какви сж цѣлитѣ на войната, и, знаейки ясно защо се бие, той ще знае тогава и да се бие. Но когато държите народа въ невѣдѣние и говорите само, че България е велика, вие съ нищо не повдигате духа на тоя народъ. „България ще стане велика“. Това е приказка. Какъ ще стане велика? България може да стане велика, а териториялно да е малка или може териториялно да бѣде много малка. Слѣдователно, едно ясно изложение на цѣлитѣ на войната, открито, безъ страхъ, е необходимо, защото отъ моя личенъ опитъ и отъ опита на нашата кратка история отъ миналата война, видѣхъ, че нашиятъ войникъ обезателно трѣбва да знае точно — той е реалистъ — каква е цѣльта на войната. Знае ли той цѣльта, вие можете да разчитате извѣстно врѣме на него; оставите ли го въ невѣдѣние, вие не можете да разчитате на него, той губи вѣра, и вие ще го видите навѣрвилъ се къмъ Горна-Джумая. Тогазъ много лесно и най-слабитѣ войски могатъ да го понятъ, и той много лесно минава отъ лѣвъ въ мишка.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Г. Кирковъ: Е добръ, тази ясностъ на цѣлитѣ ние я искаме; ние искаме да чуемъ прѣдъ цѣлия народъ цѣлитѣ на войната, нѣма защо да се разпускате и да почиваме. Какво се уморихме, та искаме да почиваме? Ами ние имаме една много интересна интерпелация на г. Занкова. Тя раздига едно було, открива краищата на една завѣса, задъ която се вършатъ работи, които коштуватъ на българския народъ хиляди невинни жертви, безсмислено хвърлени. Туй сжщо, г. Радославовъ, трѣбва да се повдигне, защото вие отговаряте прѣдъ Парламента и прѣдъ българския народъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Всички отговаряме.

Г. Кирковъ: Така е презумцията, но има хора, които хвърлиха българския народъ, даденъ имъ на разположение като армия, и той даде съ хиляди жертви, каквито сж жертвитѣ при Черна, жертви, които паднаха безсмислено, по вината на най-върховни и голѣми началници. Е добръ, тѣзи хора нѣма ли да понесатъ отговорностъ? Вие знаете ли, г. Радославовъ, че, оставени безъ отговорностъ, безъ нужното възмездие, ще се внесе единъ елементъ на разложение въ армията? Отговорностъ има само за низшите: ако закъснѣшъ отъ отпускъ, поради това, че сж много редовни българскитѣ желѣзници, осжждатъ те 2—3 години, но, ако хвърлишъ една армия на безумно изтрѣбление, за тебъ нѣма никакво наказание или пъкъ те отстраняватъ врѣменно и те назначаватъ за нѣкакви върховни поръчки въ София. Оставите ли безъ отговорностъ, безъ съответното възмездие лицата, на които е повѣрена армията, всичко това дѣйствиелно разложително върху тая армия. Този въпросъ трѣбва да бѣде разгледанъ, за да се получи впечатление въ армията, че Парламентътъ, като върховно управление на тая страна, като изразителъ на волята на българския народъ, внимателно и строго бди върху това, което се върши съ сждбата на въоръжения народъ, че всѣки единъ воененъ началникъ, най-върховенъ и най-малтъкъ, за всѣка простѣшка, за всѣка грѣшка, за всѣко прѣстъпление, за всѣко опущение, трѣбва да отговаря, че той се намира винаги подъ бдителното око на народното прѣдставителство. Е добръ, каза ми министърътъ на войната, че има слѣдствие, но *ad calendas graecas*, т. е. днесъ нѣма. Мислите ли, че това се отразява добръ? Не се отразява добръ. Най-сетнѣ вие му мислите, вие понасяте тая отговорностъ. Но, ако тая отговорностъ се касаеше само за васъ, азъ не бихъ се възмущавалъ, но се възмущамъ, защото вашитѣ грѣшки, вашето хладно гледане се отразява гибелно върху българския народъ. Ето кѣдъ е въпросътъ, и зарадъ туй ние искаме Парламентътъ да бѣде въ контактъ съ правителството, да засѣдава, да бди, и всѣко явление изъ армията, отъ политическия животъ, отъ вътрешното управление, отъ външната политика всѣкидневно да бѣде изнасяно на тая трибуна, за да се даде доказателство на управляющитѣ и на ония, които сж тамъ, на бойното поле, че надъ всичко се бди, че за всичко се държи сѣтка и че никой не може да остане безъ отговорностъ. Тамъ е голѣмото значение на Парламента. Вънъ отъ туй, настѣпва моментъ много сериозенъ за всички воюващи страни, настѣпва единъ важенъ моментъ и Парламентътъ трѣбва да бѣде готовъ, трѣбва да бѣде на мѣстото си, за да отговаря веднага на тѣзи нужди, които ще се явятъ или на въпроситѣ, които могатъ само парламентитѣ да разрѣшаватъ. Вамъ ви се заявява вече отъ противната

страна, че тѣ ще искатъ — особено ония, които могатъ да наложатъ това — мирнитѣ прѣговори да бѣждатъ водени не отъ делегати на правителствата, а отъ делегати на Народнитѣ събрания, отъ делегати на самитѣ народи, тѣ да засѣдаватъ на мирната конференция. Е добръ, мислите ли, че на нашия Парламентъ му правите особена честь, мислите ли, че повдигате неговия престижъ, неговото значение, неговия авторитетъ въ страната, ако вие сами като болшинство го излагате на такъвъ присмѣхъ? Когато има толкозъ много работа, когато врѣмената сж тъй сериозни, че ние трѣбва да бѣдемъ на мѣстата си, ние въ това врѣме се разпускате и си отиваме. Е добръ, ние не сме съгласни съ подобно отнасяне къмъ събитията, и отъ страна на нашата група азъ съмъ длъженъ да протестирамъ и да настоя, щото Народното събрание да продължи да засѣдава. Ако има нѣкакъвъ мотивъ, че министъръ-прѣдседателътъ ималъ нѣщо да извършва, менъ ми се струва, че той трѣбва да има толкозъ вѣра въ своитѣ колеги; тѣ могатъ да отговарятъ на това, което се повдига въ Народното събрание. На всѣки случай, завършвамъ, че този мотивъ — да се отложатъ засѣданията на Народното събрание — не издържа критика.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Прѣдседателството прѣдлага засѣданията да се отложатъ за нѣколко дена, защото нѣмало достатъчно подготвена работа. Нѣщо много естествено. Г. Такевъ посочи, че навсѣкждѣ парламентитѣ засѣдавали непрѣкъснато, което не е вѣрно.

Нашиятъ Парламентъ прави изключение, понеже е демократически Парламентъ, въ него сж застъпени по пропорционалната система всички политически течения въ страната. Ние правимъ, както казахъ, едно щастливо изключение, никѣдъ нѣма такъвъ съставъ на Парламента, какъвто имаме въ България. А презумцията е, че правителството, което има болшинство, прѣдставлява народното прѣдставителство и народа. Тѣй щото, нѣма тукъ нищо ненормално, всичко е правилно и заради това-онова, което ще извърши правителството, то се контролира въ Събранието и получава или не получава одобрението му. За тоя редъ се борятъ и въ Германия, и въ Австрия, и въ Русия. Ако азъ бѣхъ опозиция, щѣхъ да си мълча, нѣмаше да протестирамъ, защото вървимъ по правилненъ парламентаренъ пътъ. Да искаме да си създадемъ реноме между избирателитѣ, че ние, отъ опозицията, сме искали да работимъ, а правителството не искало да се работи, ми се вижда, че не е много разумно, защото, г. г. народни прѣдставители, ако вземемъ списъка, ще се убѣдимъ, че почти всички прѣдставители отъ всички течения отсъствуватъ по десетки дни отъ Събранието. Значи, този народъ, на който вие сега ще се прѣпоръчвате, че много сте трудолюбиви и искате да работите, вие знаете много по-добръ отъ насъ. Не е тамъ злото. Питате: „Защо не сте готови съ бюджетитѣ или съ другитѣ законопроекти?“ Ето гдѣ сте прави да ни упрѣквате. Азъ ще кажа, че не сме готови, защото врѣмето не е нормално, па даже и въ нормално врѣме министритѣ на финанситѣ знаятъ прѣчкитѣ по приготвяне бюджетопроектитѣ. Макаръ министърътъ да е готовъ, има технически причини да не може да внесе бюджета наврѣме въ Събранието. А сега е съвършено нередовно, ту книга нѣма, ту работници има недостатъчно и пр., не може правителството да бѣде тѣй точно.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Тая книга бърка да не излизатъ и дневницитѣ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Трѣбва да казваме истината, нѣма нужда да измисляме аргументи и да поддържаме едно нѣщо, което е много просто. Ето, напр., за днесъ нѣмаме дневенъ редъ. Какво ще каже народътъ? — Че вземаме паритѣ напраздно? Азъ мисля, че народътъ не е да не знае, не е да не разбира, нѣма нужда да се агитира противъ когото и да било. Азъ мисля, че съвършено правилно бѣше прѣдложението на г. прѣдседателствующия, че, до подготвянето на по-сериозна работа, можемъ да си дадемъ нѣколко дена отидиъ. Това не значи, че затваряме сесията, че не сме въ контактъ съ васъ. Ако потребва Народното събрание, слѣдъ 24 часа бюрото пакъ ще ни повика — това е то. — Така постѣпватъ на всѣкѣдѣ. Знаете, че въ Германия често се прѣдизвиква канцлерска криза. Прѣдседателството казва: „Нѣмаме работа сега, по-добръ е да си отидемъ за нѣколко дена и пакъ ще дойдемъ, щомъ се окаже нужда, пакъ ще се възобновятъ

засяданията, по разпореждане на бюрата и по желание на правителството.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: И опозицията.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: И опозицията, както стана съ свикване Народното събрание въ извънредна сесия. Послушахъ опозицията, обаче тя пакъ остана неблагоприятна. (Смѣхъ) Слѣдъ като ни измѣчи толкозъ само по една интерпелация, по която се говори за всичко, и за цензура, и за военни цѣли, и за вътрѣшно управление, и за насъ, и за васъ, и за разбойничество, и за злодѣйства, и за банкерство, и за гешефтарство, пакъ нашата опозиция остана неблагоприятна.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ и въ отговора си на интерпелацията по прѣхраната се докоснахъ до военнитѣ наши цѣли. **Г. Кирковъ,** обаче, не ме е чулъ. Добръ, да повторя. Нашитѣ военни цѣли сѣ опрѣдѣлени: ние искаме обединение на българския народъ, на българското племе въ граници, фиксирани точно; ние искаме унищожението на букурещкия договоръ; поправка на границата къмъ Сърбия, като влѣзе въ прѣдѣлитѣ на България оная земя, която е населена отъ българи по р. Морава до Дунава; ние искаме Македония, съ оная частъ, която по букурещкия договоръ се отне отъ България. Това наше искане се подкрѣпи и отъ делегатитѣ на широкитѣ социалисти въ Стокхолмъ; тамъ тѣ подкрѣпиха нашата програма.

К. Пастуховъ: Не е истина.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ако не е истина, оттеглямъ си думитѣ. Азъ имамъ декларацията на г. г. широкитѣ социалисти и въ едно отъ слѣдующитѣ засядания ще я прочета, за да докажа на г. Пастухова, че той не казва истината.

Азъ съмъ въ течение на това, което сте вършили и говоря една истина, която прави честь на широкитѣ социалисти, но тѣ не приематъ тази честь отъ насъ.

Я. Сакжзовъ: Опрѣдѣлете едно засядание, и ние ще се обяснимъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Не само въ Народното събрание съмъ подчертавалъ военнитѣ цѣли на България, същото съмъ правилъ въ Виена и въ Берлинъ. Нашитѣ военни цѣли знаятъ неутралнитѣ държави, знаятъ ги и воюващитѣ държави, които сѣ противъ насъ, знаятъ всички, че България воюва за своето обединение въ историческитѣ граници на нашето племе. Ние сме честити да заявимъ, че ние сме господари на онова, за което воюваме. Букурещкиятъ договоръ вече не съществува; онова, което бѣ отнето отъ насъ, вече ни се повръща.

Д-ръ Б. Вазовъ: И стара Добруджа. Това трѣбва да иска и народъ, и правителство.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Повръща ни се съ единъ плюсъ още, който се иска отъ народъ и правителство. Вѣрно, че тоя плюсъ е още споренъ между съюзницитѣ ни и насъ, споренъ е коридора въ Добруджа, но спорътъ не е разрѣшенъ още, и азъ съмъ убѣденъ, че, по миренъ и дипломатически начинъ рѣшението му ще бѣде въ полза наша. Имаме исторически права на цѣла Добруджа, която по берлинския договоръ се даде компенсация на ромнитѣ отъ руситѣ срещу Бесарабия. Сега България си я иска цѣлата обратно. По тоя въпросъ цѣлиятъ български народъ е единодушенъ, всици помагатъ на правителството прѣдъ нашитѣ съюзници.

Д-ръ Б. Вазовъ: Цѣла Добруджа трѣбва да бѣде българска.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Да, цѣла Добруджа. — **Г. г. народни прѣдставители!** Азъ мисля, слѣдъ всичко туй нѣма нужда да се поставя повече на дневенъ редъ специална интерпелация за цѣлитѣ на войната. Нашитѣ искания сѣ извѣстни. Насъ не ни дразни формулата безъ анексии, безъ обезщетение. Нашата формула е: обединение на българския народъ. — Ето нашитѣ военни цѣли! (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Слѣдователно, нѣма нужда да се поставя тази интерпелация на дневенъ редъ, освѣнъ ако се касае до въпроса на довѣрие. (Смѣхъ)

За цензурата. Другата интерпелация е за цензурата. Народнитѣ прѣдставители, които бѣха при мене, заедно съ другитѣ господа отъ подписавшитѣ историческото писмо до мене, съ което искаха да се свика на извънредна сесия Народното събрание, ще си спомнятъ много добръ, че азъ не съмъ билъ защитникъ на цензурата. По конституцията цензура нѣма; по конституцията никой не взема отговорностъ за наложената цензура. Нашитѣ прѣдшественици казваха само че имало „военна цензура“. Сегашната цензура я знаете, чрѣзъ нея се пазятъ българскитѣ военни интереси, българскитѣ върховни интереси. Нѣма да пропадаме България, мисля азъ, при каква-годѣ цензура до окончателното завършване на войната. По тоя начинъ се избѣгватъ извѣстни шикании, туй, което се подхвърля отъ г. Киркова, е шикания, а не е сериозно. Не ми се вѣрва да се борятъ съ цифритѣ поставенитѣ въ цензурното отдѣление, нашитѣ учени и професори, пъкъ и социалдемократитѣ. Тия цензори прѣцѣняватъ добръ положението. Пакъ повтарямъ, че ония господа отъ народнитѣ прѣдставители, които бѣха при мене, ще сѣ убѣдили, че въ Народното събрание можемъ да се съгласимъ върху извѣстна наредба на цензурата. Интерпелация за цензурата не ще помогне. Добръ, каза г. Кирковъ: „Стана ли нѣщо“?

Г. г. народни прѣдставители! Интерпелацията за цензурата става излишна, защото и безъ дневнейъ редъ по нея доста си приказвахме.

Г. Кирковъ: Да вземете актъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Е добръ, вземаме актъ, нека и приятелитѣ Ви въ цензурното отдѣление взематъ актъ отъ казаното. Обаче азъ мисля, че трѣбва да вземемъ едно рѣшение и по тоя въпросъ съ голѣма осторожностъ, да не побъркаме на дѣлото, съ толкова жертви спечелено.

Толкова пакти заявявамъ, и трѣбва да се разбере вече, г-да. Ако вземемъ нѣщо повече, кяръ ще бѣде. Защото свободата на словото е една голѣма сила въ полза и въ врѣда. Това сѣ елементарни работи, хората сѣ ги видѣли, теглили и най-послѣ сѣ се установили на това; заради туй има и законъ за печата. Ние сме минали прѣзъ всички тия стѣргии.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Но такова чудо не сме видѣли.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: По-лоша цензура сме видѣли, отколкото тази, която вие имате сега въ военно врѣме. (Възражения отъ лѣвицата) Имали сме редактори по десетъ души наредени на таборъ. Като затворятъ първия, втория го гледашъ, слѣдъ него трети и пр. Имали сме редактори освободени съ гаранции. А гаранциитѣ отворени, както казваше г. Тончевъ, възлизаха на три милиона лева. А когато съмъ билъ министъръ на Вътрѣшнитѣ работи, управлението е било либерално. (Смѣхъ въ лѣвицата) Ако не бѣше такова управление на 1886—87 г., вие щѣхте да имате единъ Долгоруки и сега щѣхте да бѣдемъ Задунайска губерния и щѣхте да се боримъ заедно съ руситѣ за конституционно управление, както се борятъ сега въ Русия. (Продължителни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Да не говоримъ за миналото!

Д-ръ Н. Сакаровъ: Сега има Долгоруки много.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Керенски? Сега да дойда на въпроса. Понеже дневния редъ е изчерпанъ, то прѣдложението на г. прѣдседателствующия ще трѣбва да се гласува и приеме, освѣнъ ако продължаваме да говоримъ, за да се намираме на работа. Колкото се отнася до държавнитѣ договори, тѣ ще бѣдатъ извѣстни на Народното събрание, ако такива има. Нищо нѣма тайно за народа. Ако се придобие нѣщо, прѣди всичко ще се похвадимъ прѣдъ васъ въ Народното събрание, защото всички сме съгласни. Азъ знамъ, че, макаръ тѣснитѣ социалисти тукъ да протестиратъ, въ същностъ и тѣ сѣ съгласни съ насъ. (Смѣхъ и ржкоплѣскания въ дѣсницата и дѣсния центъръ).

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Прѣдседателството е записало г. Пастухова. (Глъчка). Моля да му дадете възможностъ да се изкаже!

Отъ дѣсницата: Да се гласува. (Глъчка).

Д-ръ Н. Сакаровъ: Човѣкътъ не е говорилъ. Може ли подобно нѣщо? Вие сте полудѣли. (Глъчката продължава)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, г-да, г. Пастуховъ може да говори 15 минути. Като се свършатъ, ще му отнема думата.

Има думата г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще бѣда съвършено краткъ. Вземамъ думата, за да се присѣдиня къмъ прѣждеговорившиятъ оратори, които ми посочиха необходимостта отъ постоянното засѣдание на свиканото вече Народно събрание. Кжсата рѣчь на г. министъръ-прѣседателя по военнитѣ цѣли и по цензурата ме убѣждава още повече, че Народното събрание има защо да засѣдава, ако дѣйствително самото правителство храни уважение къмъ това Събрание. Защото, иначе г. министъръ-прѣседателъ не би почувствувалъ нуждата по единъ околенъ пѣтъ да изкаже мнѣнието си по военнитѣ цѣли, както и по въпроса за цензурата. Но нека ни позволи г. министъръ-прѣседателъ да поискаме ние, като народни прѣдставители, на сѣщото основание да изкажемъ нашето мнѣние по въпроситѣ, които тъй живо интересуватъ не вече правителството, не вече извѣстна партия, а цѣла България. Ние имаме за насъ си, казвамъ, особено гледище по въпроситѣ за военнитѣ цѣли на България и бихме желали, щото да ни се даде думата да застъпимъ това наше гледище. Ние не одобряваме този начинъ на изявления, който се практикува отъ г. министъръ-прѣседателя, инцидентно или на журналисти, въ общи думи и въ една прѣувеличена форма да се даватъ изявления за военнитѣ цѣли на България. Ние не одобряваме, г. г. народни прѣдставители, . . .

Отъ дѣсницата: Знаемъ, знаемъ.

К. Пастуховъ: . . . и фактори, неотговорни по нашата конституция, мимо правителството и мимо волята на Народното събрание да правятъ изявления, да отправятъ ноти и да извършватъ други отъ подобенъ родъ дѣйствия, които засѣгатъ основно цѣлитѣ на войната, и по които българскиятъ Парламентъ трѣбва да има думата. Прѣсенъ фактъ, г. г. народни прѣдставители. Въ Берлинъ прѣдстои да се събератъ прѣдставители на съюзнитѣ държави. Новиятъ канцлеръ ги свиква, графъ Чернинъ замина, други заминаватъ, нашиятъ царъ сѣщо заминава — неотговоренъ факторъ, който свързва България, който чертае политиката на България мимо правителството. Може и г. министъръ-прѣседателъ, както това е било практика въ България, да е доволенъ отъ подобенъ начинъ на третиране — мимо него да се върши една политика за смѣтка на България, но позволете на насъ, българскитѣ народни прѣдставители, които прѣдставляваме българския народъ да не одобряваме този начинъ на процедиране съ интереситѣ на България и да искаме, както това става другадъ, щото българскиятъ народъ, въ лицето на своитѣ прѣдставители, да се застъпи по военнитѣ цѣли тъй, както той ги разбира, и да прѣстанемъ да вършимъ политика отъ неотговорни фактори, за да се не повтаря онова безумно явление, което се наричаше 16 юний въ България . . .

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни).

К. Пастуховъ: . . . и за което ние не можемъ да искаме да падне отговорността върху насъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Г. Пастуховъ! Прѣседателството Ви заявява, че тукъ има отговорно правителство, съ което ще се разправяте. Оставете държавния глава на спокойствие!

К. Пастуховъ: Азъ не засѣгамъ личността на държавния глава, но азъ изказвамъ нашето неодобрение, нашия протестъ противъ този начинъ на постѣпване и на защита интереситѣ на България. Г. г. народни прѣдставители! Кой Парламентъ остана на земното кълбо да не каже своята дума по цѣлитѣ на войната? Кой парламентъ не е счелъ за нужно да ревизира съ течение на врѣмето тѣзи цѣли на войната и да ги нагажда съобразно измѣнитѣ се условия? Нѣма такъвъ парламентъ.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Защото нѣма държава съ такива военни цѣли, като нашитѣ: цѣлиятъ народъ е едно — България!

К. Пастуховъ: Г. министъръ-прѣседателъ даже малко иронично се изказа за германския райхстагъ, но азъ ще ви

кажа, че въ германския райхстагъ се върши нѣщо, което заслужава подражание. Защото тамъ за пръвъ пѣтъ, откогато сѣществува германска империя, партиитѣ въ парламента, въ лицето на своето болшинство, дириятъ да намѣрятъ контактъ съ правителството и да го повлиятъ върху воденето на политиката на страната, да му наложатъ една политика съобразно разбиранията на 12 милиона избиратели, които стоятъ задъ гърбоветѣ на съюзенитѣ партии въ райхстага. И ние къмъ тѣхъ, като съюзници, имаме нужда да говоримъ съ по-голъмо уважение, защото тъй вършатъ нѣщо, което заслужава подражание. Азъ не ви давамъ примѣръ отъ страни, които сѣ наши неприятели, защото ще ми възразите, че сѣ наши неприятели, и, слѣдователно, ние нѣма защо да имъ подражаваме; давамъ ви примѣръ отъ страни, които сѣ наши съюзници и които вие не желаете въ добритѣ имъ дѣла да ги подражавате затова, защото ние искаме да бѣгаме отъ свѣтлината. (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица) Българскиятъ Парламентъ, г. г. народни прѣдставители, го очакватъ и приятели, и неприятели, чака го общественото мнѣние въ България и въ странство да каже своята дума по цѣлитѣ на войната.

Тая дума отъ правителство и отъ държавния глава тѣ сѣ я чули, но тая дума тѣ още не сѣ я чули отъ Народното събрание и нека Народното събрание има куражъ да каже своята дума. Наложете, г-да, ако сте болшинство, вашата воля, но тя да бѣде воля на Народното събрание, на българския народъ, а не воля на правителството или воля на царъ Фердинандъ.

Г. г. народни прѣдставители! Дълженъ съмъ да опровергая изказаното отъ г. министъръ-прѣседателя мнѣние, че ние сме били съгласни съ неговитѣ цѣли на войната. (Възражения отъ дѣсницата)

Министъръ Х. И. Поповъ: Вие имате други цѣли.

К. Пастуховъ: Нашата партия никога не е била съгласна съ правителственото гледище, нито е одобрявала методитѣ на дѣйствие отъ правителството. Нашата партия е за миръ по споразумѣние и влага всичкитѣ си усилия да накара българския Парламентъ да се произнесе по въпроса за военнитѣ цѣли, ржководейки се отъ обстоятелствата и отъ необходимостта да се постигне не онова, което се желае въ главитѣ на разпилени умове, но онова, което е възможно и което ще прѣдпази страната отъ погроми, ако я приближи къмъ мира.

Нѣкой отъ дѣсницата: Кажете го кое е?

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Но върху това ние ще се изкажемъ, когато ни дадете думата по цѣлитѣ на войната. По моето мнѣние, г-да, отлагането на засѣданията означава ирония за Народното събрание, като се иматъ прѣдъ видъ обстоятелствата, при които то е свикано. Тронното слово казва, че сѣ съдобноосни врѣмената и трѣбва да се създаде едно допиране, единъ контактъ между правителството и Народното събрание, а вие сега, подиръ двѣ седмици, откакъ признахте тая необходимостъ, казвате: това е една говорилня, нека си отидемъ да си гледаме работата, да си починемъ и, когато ни свика прѣседателството на Народното събрание, тогава ще се явимъ. Сѣщинската причина, по моето мнѣние, се състои не само въ това, че правителството унизително гледа на Народното събрание и го смѣта за единъ излишенъ инструментъ. (Възражения отъ дѣсницата), не само въ това, че ние не съзнаваме положението, което заемаме въ тая страна като народни прѣдставители, но сѣщинската причина се състои въ това, че въ сѣщность между Народното събрание, въ лицето на неговото болшинство, и правителството има единъ конфликтъ, който продължава. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата и въ крайната лѣвица. Протести отъ дѣсницата и дѣсни центъръ)

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Не ме смущаватъ прѣсичанията на противната страна, защото вотътъ на Народното събрание по въпроса за прѣхраната е много ясенъ. По мое разбиране членоветѣ на правителството, могатъ да гласуватъ за себе си по въпросъ за политика на държавата, по въпросъ за принципъ въ управлението, но елементарниятъ моралъ и уважение къмъ своята личностъ налага на всѣки едногъ, къмъ когото е отправенъ въпросътъ: имамъ ли или нѣмамъ довѣрие къмъ тебе, да се въздържи отъ гласуване.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

К. Пастуховъ: Това правило е записано въ ума и сърцето на всѣки порядъченъ гражданинъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Слѣдователно, като махнемъ гласовѣтъ на членовѣтъ на правителството, за мене остава безсѣмненіятъ фактъ, че правителството е загубило довѣрието на Народното събрание и че то иска да се натрапи въ Народното събрание. (Силни протести въ дѣсницата и тропане по банкитѣ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Нека приемемъ за минута, че то има единъ, два или петъ гласа болшинство. Сѣтате ли вие, че съ петъ гласа болшинство при тия трудни обстоятелства може да продължава да управлява? (Възражения отъ дѣсницата). Ако вие сѣтате, че може, вие нѣма да отлагате засѣданията на Камарата, но вие виждате, че не може. Вие искате да управлявате безъ българския народъ, противъ българския народъ, вие искате да водите една политика, която отговаря на разбиранията на правителството и на държавния глава, но която стои въ разрѣзъ съ разбиранията на българския народъ. (Протести отъ дѣсницата) Въмѣсто да отложите Камарата поради съществуващия конфликтъ, съ указъ вие искате да станемъ орждие на вашата политика, . . .

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: . . . да отложимъ ние самитѣ засѣдания, които сж назначени. Ние нѣма да ги отложимъ, ние не даваме нашето съгласие, ние не вѣрваме на вашето обединение, което г. министръ Радославовъ ни проповѣдва тукъ. Ние знаемъ засега, че сме стигнали само до банка „Обединение“, но до обединена България не сме стигнали, и съ тая главоломна политика е въпросъ дали ще стигнемъ. Ние се боримъ срещу тая политика и заради това ние искаме Народното събрание да засѣдава и да казва думата си по важнитѣ въпроси.

Тукъ се повдигна въпросътъ, г. г. народни прѣдставители, и за цензурата. Наивни сж обясненията на г. министръ-прѣдседателя, че тя била военна цензура.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни)

Отъ дѣсницата: Долу! (Силни протести и тропане по банкитѣ).

К. Пастуховъ: Тая цензура е политическа, тая цензура е наложена отъ правителството, тая цензура се практикува отъ правителството, и слѣдователно, ударитѣ се насочватъ противъ правителството. Азъ свършвамъ, г-да. (Тропането продължава. Голѣмъ шумъ).

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Продължително силно звъни)

К. Пастуховъ: Не ме смушава вашето тропане, не ме смушава вашиятъ шумъ, защото отъ хора, които гледатъ на България като на дойна крава, азъ не очаквамъ обединение; отъ хора, които правятъ банки, патриотизмъ не очаквамъ. Вие сте стигнали до банка „Обединение“. (Силни протести и викове отъ дѣсницата и дѣсния центъръ. Нови тропания по банкитѣ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Силно звъни) Прѣдседателството прави бѣлѣжка на г. Пастуховъ; когато не знае извѣстни нѣща, да не ги твърди или, ако ги знае, да не ги изопачава. Азъ го съвѣтвамъ да отвори дневницитѣ на Народното събрание отъ 1901/1902 г. и ще види, че тогава министритѣ си гласуваха довѣрие.

Министръ Ж. Бакаловъ: Д-ръ Даневъ и Каравеловъ.

М. Такевъ: Не е вѣрно.

К. Пастуховъ: Не по въпросъ за лично довѣрие, а по извѣстенъ принципъ, като министръ, азъ мога да бѣда за или мога да бѣда противъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Казвамъ Ви: нѣмате право да въвеждате въ заблуждение Народното събрание. Ако не знаете, никой не Ви е виновенъ.

Има думата г. министръ-прѣдседателятъ.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ето още едно доказателство, че, като нѣмаме работа, търсимъ си такава. Нека се разбере какво говоря. Ако и нажсо, обаче азъ изказахъ изчерпателно онова, което може и което трѣбва да се каже. Г. Пастуховъ не би заслужилъ единъ отговоръ затуй, защото пияната, която е на устата му, показва въ какво положение се той намира.

Нѣкой отъ дѣсницата: Бѣсенъ, бѣсенъ. Той е лудъ.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Но за достолѣпието на народното прѣдставителство, рекохъ да кажа още 2—3 думи, за да не бѣда злѣ разбранъ. Политиката на правителството се одобрява отъ болшинството на Народното събрание. Щомъ политиката на правителството се одобрява, не може вече да се търси мотивъ, по който да се говори за практиката въ друга държава, била тя нашъ съюзникъ или не. Защото, пакъ ще повторя, въ туй отношение ние сме най-правитѣ и, слѣдователно, нѣма защо да се въвеждаме въ заблуждение отъ онова, което четемъ, че става въ други държави. Каза се: ние искаме, што политиката да я върши само правителството. Дълженъ съмъ да подчертая, че отъ началото на встѣпването ни на властъ и досега правителството е, което е водило политиката на България, и правителството е, което отговаря както прѣдъ народа, тъй и прѣдъ Народното събрание, за тая политика. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

А. Христовъ: Ирония.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Тамъ, дѣто ставатъ прѣговори между чужди министри въ наше отсъствие, не се касае за политиката на България. И никога нѣма да стане една политика за България безъ министъра на външнитѣ работи. Инакъ и не може, защото за българската политика правителството е, което носи всичката отговорност.

Г. Василевъ: И това не е вѣрно.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не искамъ да вземамъ поука отъ г. Пастухова, нито отъ Григоръ Василевъ, защото той не вѣрва и на себе си. Той не знае, ако днесъ е тукъ, утрѣ кѣдѣ ще да седне.

Отъ дѣсницата: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Такива личности не вѣрватъ на никого, защото асж тѣ не вѣрватъ на себе си.

Г. Василевъ: Кой Ви е казалъ това нѣщо?

П. Чорбаджиевъ: Миналото и дѣлата Ви го показватъ.

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Вие колкото приказвате, че правителството не върши политика, толкозъ по-злѣ за васъ, защото никога нѣма да признаете, че тази политика, която сега се върши въ полза на България, е наша политика.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Bravo! (Ржкоплѣскане)

Министръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Всѣки разуменъ и родолюбивъ българинъ трѣбва да прѣгърне нашата политика, понеже е за доброто на България и за обединението на българския народъ. (Нови ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Това да го знаете вие!

Г. Пастуховъ не може да работи, но защото обича само да приказва; съ туй си поведение той не е за шефъ. Голѣма дума ще кажа, но въ скоро бѣдаше ще се уверите, че той не е за тази партия, къмъ която се числи, тъй като той отрича това, което партията върши. Такъвъ човѣкъ не може да стои начело на една парламентарна група и на една политическа партия, каквато е Широко-социалистическата партия.

Нека се даде отидхътъ, както прѣдлага бюрото. Слѣдъ това пакъ ще се срещнемъ, и тогава нека г. Пастуховъ си опита щастието. Обаче надѣваме се, че при второто гласуване довѣрие на правителството, може би, правителството ще получи туй довѣрие съ три пѣти повече гласове, отколкото при първото гласуване.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Прѣдседателството прѣдлага слѣдующето засѣдание да бѣде на

1 декемврий. Който е съгласенъ, да си вдигне рѣката. (Мнозинство) Прието.

Тогава ще опрѣдѣлимъ дневния редъ за слѣдующето засѣдание.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 12 ч. 10 м. на пладне)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Секретаръ: Д-ръ В. ЧЕРНЕВЪ

За началникъ на Стенографското бюро: ТР. ДИМИТРОВЪ